-3
-1696

EESTI PÕLLUMAJANDUSÜLIKOOL

50

Missioon läbi aegade

EESTI PÕLLUMAJANDUSÜLIKOOL

MISSIOON LÄBI AEGADE

Tartu 2001

Toimetuse kolleegium

Prof Juhan Jõudu, dots Enn Ernits, emeriitprof Harald Tikk, emeriitprof Koit Alekand, prof Viktor Jullinen, dots Peeter Muiste, emeriitprof Jaan Lepa

Kogumiku koostaja emeriitprof Koit Alekand

EPMÜ
RAAMATUKOGU

© Eesti Põllumajandusülikool, 2001

ISBN 9985-816-07-2

MAAINSENERITEADUSKOND

MAAEHITUSE ERIALA SAAMISLUGU

Jakub Kõo

Endise NSV Liidu maapiirkondades 1950. aastatel alanud vilgas ehitustegevus põhjustas vajaduse kõrgema eriharidusega põllumajandusehitajate järele. Selle leevendamiseks asuti 1955. a ette valmistama ehitusinsenere põllumajandusehituse erialal (eriala 1205). Et uue eriala õppeplaan kattus suuresti tööstus- ja tsiviilehituse eriala (2903) õppeplaaniga, siis hakati seda esialgu õpetama ehitusinstituutides (Bresti, Kuibõševi, Odessa jmt ehitusinstituudid). Hiljem leiti, et põllumajanduses töötavad ehitusinsenerid peaksid olema piisavalt pädevad loomakasvatusküsimustes (zootehnika, farmide mehhaniseerimine jms) ja eriala õpetamist hakati kavandama ka mitmetes põllumajandusinstituutides ja -akadeemiates.

Selle loo autor valmistus 1960. aastate algul oma kandidaadiväitekirja kaitsmiseks Leningradi Põllumajanduse Instituudis (praegune St.-Peterburi Agraarülikool), kus parajasti kaaluti võimalusi põllumajandusehituse eriala avamiseks. Et Eestis oli põllumajandusehitus tollal samuti tõusuteel, siis tekkis mõte hakata ka Eesti Põllumajanduse Akadeemias (EPA) koolitama ehitusinsenere põllumajandusele.

1963. a asuti tolleaegses ehitusmehaanika kateedris (juh dots N. Oll) uurima võimalusi ehituseriala avamiseks. Kõigepealt otsustati küsimust arutada parajasti ettevalmistataval ehitus- ja maaparandusalasel teaduskonverentsil. Selle konverentsi ehitussektsiooni istungil 16. veebruaril 1964 tõstatas istungi juhataja N. Oll küsimuse maaehitusinseneride ettevalmistamisest EPA-s. Toimunud arutelu tulemused võeti kokku konverentsi ehitussektsiooni resolutsioonis, milles konstateeriti suurt vajadust kõrgema haridusega maaehitajate kaadri järele ja soovitati vastava ettevalmistuse baasiks EPA-t, kus on võimalik anda ehitusalase ettevalmistuse kõrval ka põhjalikke teadmisi põllumajandusliku tootmise tehnoloogia alal (*Kõo, J. – Põllumajanduse Akadeemia, 1964, 5. märts*).

Konverentsi soovitusest lähtudes alustati kateedris ettevalmistustöid maaehituse eriala avamiseks. Et tollal ei olnud õppetööd võimalik laiendada suure ruumikitsikuse tõttu, siis pandi pearõhk maaehitusalase teadustöö arendamisele ja õppejõudude kaadri ettevalmistamisele.

Aastatel 1968–1978 (kat juh dots J. Kõo) jätkusid ettevalmistustööd eriala avamiseks (*aruanded EPA ehitusmeh kat juh J. Kõo tööst aastatel 1968–1973 ja 1973–1978*). Kõigepealt kutsuti 1969. a õppejõudude kaadri tugevdamise ja põllumajandusehituse alase uurimistöö arendamise eesmärgil kateedrisse tööle värske tehnikakandidaat T. Keskküla. Ehitusjuhtide ja -spetsialistide arvamuse selgitamiseks arutati uue eriala avamist 4. aprillil 1970 EPA maaparandus- ja maaehitusalase teaduslik-tehnilise konverentsi istungil. Siinkirjutaja algatatud diskussioonis toetas enamik sõnavõtjaid eriala õpetamist EPA-s. Vastu oli ehituskomitee esindaja A. Saar, kes arvas EPA-s puuduvat eriala õpetamiseks vajaliku baasi. Vaatamata sellele kinnitati konverentsi resolutsioonides uuesti vajadust alustada maaehitusinseneride ettevalmistamist EPA-s.

Eriala avamise küsimuses läkitati kateedri initsiatiivil EPA-st rektor A. Rüütli kaks ametlikku pöördumist (1970 ja 1972) tolleaegsele ENSV põllumajandusministrile H. Männikule. Vastustes arvas minister, et materiaalse baasi nõrkuse tõttu tuleks ehitusinseneride ettevalmistamine jätta Tallinna Polütehnilise Instituudi (TPI) kätte, organiseerida aga EPA juures ehitusinseneridele kvalifikatsiooni tõstmise kursused põllumajanduslikel erialadel.

Vaatamata põllumajandusministri eitavale seisukohale jätkati kateedris ettevalmistusi uue eriala avamiseks ja kordaminekuks võib kindlasti pidada seda, et maaehituse eriala õpetamiseks minimaalselt vajalikud õpperuumid õnnestus võtta teaduskonna uue korpuse projekti lähteandmetesse.

Aastatel 1978–1983 juhatas kateedrit dots T. Keskküla, kes 1981. a kateedri lähema tuleviku tähtsaimaks ülesandeks luges maaehitusinseneride ettevalmistamise *(Keskküla, T. – Edasi, 1981, 25. nov*). Kokku võttes enda juhtimisel tehtut kirjutab T. Keskküla: "Kateedri autoriteet on tõusnud ka NSVL Põllumajanduse Ministeeriumi Kõrgema ja Keskerihariduse Peavalitsuses, kus EPA-t kureeriv sm Lunina igati toetab maaehituse eriala avamist meil. Kõigi loetletud sammude tulemusena on praegu maaehituse eriala avamine muutunud täiesti reaalseks. Selleks on tarvis ainult EPA juhtkonna vastavat taotlust ENSV Plaanikomiteele ja NSVL Põllumajanduse Ministeeriumile." *(Aruanne EPA ehitusmeh kat juh T. Keskküla tööst aastatel 1978–1983.*)

Paraku jäi taotlus tegemata ja eriala avamine takerdus järjekordselt.

Aastatel 1983–1988 (kat juh dots E. Tätte) koliti kateeder teaduskonna uude hoonesse Kreutzwaldi 5, kus sisustati ruumikad auditooriumid, õppekabinetid ja laborid. Tugevuslabor sai uued võimsad katsemasinad P-125, P-100, P-20, MP-100 ja KM-50, aluste ja vundamentide labor sisustati Tšehhoslovakkia Vabariigist saadud spetsiaalmööbliga *(aruanne EPA ehitusmeh kat juh E. Tätte tööst aastatel 1983–1988).*

1988. aastaks oli loodud uue eriala avamiseks vajalik materiaalne baas. Ka vajaliku õppejõudude kaadri kujundamine oli lõppjärgus (J. Miljan ja H. Lille olid kaitsnud kandidaadidissertatsiooni, doktoriväitekiri oli valmimas T. Keskkülal ja J. Kõol). Situatsioon uue eriala avamiseks oli soodne ka seetõttu, et alanud oli Eesti poliitilise ja majandusliku iseseisvumise protsess ning reformid EPA-s.

Olles 1988. a kevadel teistkordselt valitud ehitusmehaanika kateedri juhatajaks, tõstatas siinkirjutaja EPA juhtkonna (ametist lahkuv rektor N. Kozlov, ametisse astuv rektor O. Saveli, õppeprorektor K. Alekand) ees maaehituse avamise küsimuse. Suhtumine oli toetav ja eriala käivitamist otsustati alustada juba 1988. a sügisel.

Stagnaajale iseloomulike bürokraatiatõkete (EPA allus tollal veel NSVL Põllumajanduse Ministeeriumile) vältimiseks korraldati esimene vastuvõtt varjatud kujul. Selleks suurendati 1988. a vastuvõttu maaparanduse erialale kavatsusega immatrikuleerida osa üliõpilasi hiljem uuele erialale.

1989/90. õppeaasta alguseks oli EPA juba sedavõrd iseseisev, et vastuvõtt maaehituse erialale kuulutati ametlikult välja. Ühtlasi komplekteeriti eelmisel aastal maaparanduse erialale vastuvõetud üliõpilastest maaehituse eriala II kursus.

I ja II kursusel õpetati maaehituse ja maaparanduse erialasid ühise õppeplaani järgi. Alates III kursusest hakati eriala õpetama vastavalt õppeplaanile, mis nägi ette spetsia-

liseerumist maaehituse erialale, kusjuures oli võimalik lõpetada rakendusastme insenerina (õppeaeg 4 a) või diplomiinsenerina (5,5 a).

1992. aasta kevadsuvel anti maaehituse eriala diplom 19 rakendusastme insenerile. Nendest 7 (A. Ilves, A. Mägi, T. Mändik, K. Nõmmik, I. Rentel, V. Tehvand ja U. Lombiots) lõpetasid hiljem edukalt ka diplomiõppe. M. Laurson jätkas magistriõppes ja sai 1995. a esimesena tehnikamagistri kraadi maaehituse erialal.

Kui lugeda maaehituse eriala saamisloo alguseks 1964. aastat ja lõpuks 1992. aastat, mil lõpetas esimene lend rakendusinsenere, siis võib kogu ajajärgu jagada ettevalmistusperioodiks 1964–1988 ja käivitusperioodiks 1988–1992. Ettevalmistustööde eestvedajateks olid esmajoones kateedrijuhatajad N. Oll, J. Kõo, T. Keskküla ja E. Tätte ning prodekaan M. Leibur, kes kureeris Kreutzwaldi 5 õppehoone projekteerimist ja ehitamist.

Eriala käivitamist kateedri tasemel korraldas siinkirjutaja. Rektoraadi tasemel toetas tõhusalt üks tollase EPA reformijaid õppeprorektor K. Alekand. Teaduskonna tasemel aitasid oluliselt kaasa dekaanid E. Pihelgas ja V. Tamm. Erialaainete õppejõududena tegutsesid (alates noorematest kursustest) H. Lille, M. Leibur, E. Möldre, R. Soidra, T. Keskküla, J. Kõo, Ü. Takker, V. Veinla, M. Liiske, M. Hovi ja J. Miljan.

Väärib mainimist, et uue eriala avamisel toimis EPA esmakordselt oma ajaloo vältel täiesti sõltumatult kõrgemalseisvatest organitest.

Selline on maaehituse eriala saamislugu eriala avamise ettevalmistustööde ühe korraldaja ning käivitamises kateedrijuhatajana osalenu pilgu läbi. Esitatust erineval seisukohal on ettevalmistustöödes kateedrijuhatajana osalenud prof T. Keskküla, kes oma Eesti Entsüklopeedia 14. köites (*Tallinn, 2000*) publitseeritud eluloos väidab, et tema algatusel ja korraldamisel avati 1990. aastal maaehituse eriala. Paraku on tema versioon eksitav. Seda kõigepealt põhjusel, et T. Keskküla ei saa kuidagi olla osaline algatuses, mis tehti 5 aastat enne tema EPA-sse tööletulekut. Teiseks seepärast, et aastal 1988, kui algas eriala tegelik käivitamine, oli ta hõivatud oma doktoritöö kaitsmise ettevalmistamisega, hiljem aga seoses poliitilise olukorra teravnemisega alustas ettevalmistusi ümberasumiseks Soome ja jäi eriala käivitamise korraldamisel kõrvaltvaatajaks.

Maaehituse eriala areng pärast 1992. a väärib eraldi käsitlemist. Olgu siiski mainitud, et seisuga 01.09.2000 oli eriala lõpetanud 115 inseneri, sh 93 rakendusastme inseneri (õppeaeg 4 a), 7 diplomiinseneri (5,5 a) ja 15 tehnikabakalaureust (4 a). Tehnikamagistri kraadi on saanud M. Laurson (juhendaja J. Kõo), U. Lombiots (M. Leibur) J. Valgur (J. Kõo), A. Rjabtšikov (J. Kõo, H. Lille), V. Aleksandrov (T. Keskküla) ja A. Pajumägi (J. Miljan).Tehnikateaduse doktori väitekirja on kaitsnud J. Valgur (juhendaja J. Kõo).

Maaehituse eriala on FEANI Euroopa Järelevalvekomitee poolt 1997. a akrediteeritud ja eriala lõpetajad võivad saadud hariduse baasilt taotleda ka euroinseneri (EUR. ING) kutset. 1999. a akrediteeris Eesti Kõrghariduse Hindamise Nõukogu maaehituse eriala bakalaureuse- ja magistriõppekavad nõuetele vastavatena. Doktoriõppekava akrediteeriti tingimisi nõuetele vastavana.

Aastatel 1988–1992 eriala käivitades nägime uue eriala inseneride missiooni peamiselt põllumajandusehituse arendamises, samuti Lõuna-Eesti ehitustegevuse edendamises. Praeguseks on jätkuv madalseis põllumajanduses viinud mõnevõrra vastuolulise olukorrani, kus eriala õppijad saavad küllalt põhjaliku ettevalmistuse põllumajandusehituses

tegutsemiseks, kuid lõpetades siirduvad tööle peamiselt linnaehitusega seotud ehitus- ja projekteerimisfirmadesse. Ilmselt tuleks kujunenud olukorda arvestada käimasoleval õppekavade reformimisel.

1998. a läbiviidud vilistlaste küsitlusel selgus, et umbes 85% maaehituse eriala lõpetanutest töötab ehitusvaldkonnas ja on saadud haridusega üldiselt rahul. Siit järeldub, et ehitusinseneride ettevalmistamine Tartus on end igati õigustanud. Jääb loota, et käimasolevate ümberkorraldustega kõrghariduses ei katkestata ehitusinseneride ettevalmistamist EPMÜ-s.